

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.13 (3277) ●

● ЧАЦВЕР, 5 КРАСАВІКА, 2012

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Чужога гора не бывае

Амаль 30 работ юных мастакоў з Дзяржынска дэманструюцца на выставе ў Японіі **Стар. 2**

Ён пайшоў у цішыню...

Пісьменнік Янка Сіпакоў зрабіў для Оршы салідны падарунак... **Стар. 3**

Выразныя малюнкi мінулага

Што было модным у канцы 40-х, у 50-х гадах мінулага стагоддзя, можна даведацца на незвычайнай выставе **Стар. 4**

СПАДЧЫНА

Надзейныя сховы

Супрацоўнікі адзінага ў краіне Музея старажытнабеларускай культуры рыхтуюцца адзначыць яго 35-гадовы юбілей

Іна Ганчаровіч, Іван Іванаў

Як вядома, з 1977 года ў свеце штогод адзначаецца Міжнародны Дзень музеяў. І наша краіна не выключэнне. Да свята абнаўляюцца экспазіцыі, ладзяцца музейна-тэатральныя прадстаўленні, спецыяльныя праграмы і прэзентацыі. Уваход у большасць музеяў у гэты дзень, 18 мая, бясплатны. Так супала, што менавіта 18 мая лічыцца днём заснавання, нараджэння і Музея старажытнабеларускай культуры — сёлета яму споўніцца 35 гадоў. Усяго ж, нагадаем, у Беларусі больш за 150 дзяржаўных музеяў, больш за 600 музеяў розных міністэрстваў і ведамстваў, працуе таксама 14 музеяў, створаных грамадскімі аб'яднаннямі, і 7 прыватных.

Навуковая лабараторыя этнічнай памяці

Хоць па дакументах Музей старажытнабеларускай культуры паўстае як “фонды аддзела старажытнабеларускай культуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі”, ды ўсе ведаюць установу як музей, калекцыя якога даўно прызнаны нацыянальным набыткам, вядомы ён і як цэнтр вывучэння і

прапаганды беларускай мастацкай спадчыны. Музейныя сховы размешчаны ў адным з акадэмічных будынкаў, непадалёк ад Батанічнага сада. Яго фонды даволі значныя, у іх каля 30 000 адзінак захавання. Ёсць і вялікія сховішчы, і выставачныя залы, дзе прадстаўлены найбольш каштоўныя экспанаты. А велізарны так званы Чарнобыльскі фонд, адзіны на постсавецкай прасторы, займае асобнае памяшканне.

Супрацоўнікі Музея старажытнабеларускай культуры сцвярджаюць, што яго першы дырэктар, Вольга Церашчатава, была ўнікальным чалавекам з незвычайным “нюхам музейшчыка”. Магла прыехаць, напрыклад, у глыбінку, пабачыць нейкі прадмет і беспамылкова вызначыць, наколькі ён каштоўны. Пры ёй і закладваліся асновы музея. У далёкія ўжо 70-я гады Церашчатава, тады кіраўнік інстытуцкага аддзела старажытнабеларускай культуры, спецыяльна з супрацоўнікамі, аднадумцамі калясіла па Беларусі, збіраючы абразы і скульптуры ў зачыненых храмах ці па гарышчах вясковых хатаў.

Калі руплівцы не стала, з 1992 года музей узначаліў Віктар Шматаў, вядомы мастак, доктар мастацтвазнаўства, аўтар шэра-

Скарбы народнага мастацтва, сабраныя ў Музеі старажытнабеларускай культуры, цікавыя і для моладзі

гу манаграфій па старажытнай графіцы Беларусі. Гэта найперш дзякуючы яму быў захаваны велізарны пласт культуры Палесся, жыхары якога ў сілу пэўнай ізаляванасці і аддаленасці рэгіёна не разгубілі аўтэнтчныя формы фальклору. Як вядома, пасля аварыі на Чарнобыльскай АЭС насельніцтва шэрагу тэрыторый было адселена. Жыхарам дазвалялася браць тады з сабой толькі самае неабходнае і каштоўнае. Натуральна, многія сабраныя на працягу стагоддзяў прадметы побыту, начыння, інвентара, якія захоўваліся, ствараліся і перадаваліся ў спадчыну вяскоўцамі, былі проста пакінуты. Тады супрацоўнікі музея зрабілі шмат экспедыцый у зону адсялення, сабралі ўнікальныя экспанаты, найперш посуд, ке-

раміку, ганчарныя вырабы, якія пасля адпаведнай апрацоўкі трапілі ў Мінск. Так і сфарміраваўся Чарнобыльскі фонд музея.

Барыс Лазука, дырэктар музея з 2003 года, разам з іншымі супрацоўнікамі прадаўжае лепшыя традыцыі ўстановы. Ён кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта за стварэнне серыі кніг пра гісторыю сусветнага мастацтва.

Чым багаты музей?

Па гістарычнай і мастацкай значнасці найперш вылучаецца велізарная археалагічная калекцыя, створаная па выніках раскопак па ўсёй Беларусі. У ёй шмат знаходак рознага часу, ад палеаліту да позняга сярэднявечча. Адметная калекцыя іканапісу:

гэта праваслаўныя, каталіцкія і ўніяцкія абразы XVI — пачатку XX стагоддзя, напісаныя на дрэве і палатне. Гэты збор і цяпер папаўняецца, і ўвогуле музейшчыкі з задавальненнем і ўдзячнасцю прымаюць дары ад наведвальнікаў. Прыкладам, летась да іх звярнуліся вернікі з вёскі Шылавічы Ваўкавыскага раёна. Там у храме, які быў зачынены, захоўваўся манументальны абраз Божай Маці XVIII стагоддзя, напісаны на дошцы. Незвычайны сюжэт: Багародзіца на выяве топча д'ябла. Абраз, які вельмі дрэнна захаван, музейшчыкі прывезлі ў Мінск, і цяпер ён на рэстаўрацыі. Мяркуюцца, да дня нараджэння музея наведвальнікі змогуць палюбавацца і гэтым шэдэўрам старажытнабеларускага мастацтва. → **Стар. 3**

ВЕСТКІ

Родныя людзі

Старшыню галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польшчы Яна Сычэўскага з юбілеем павіншаваў прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка

Іван Іванаў

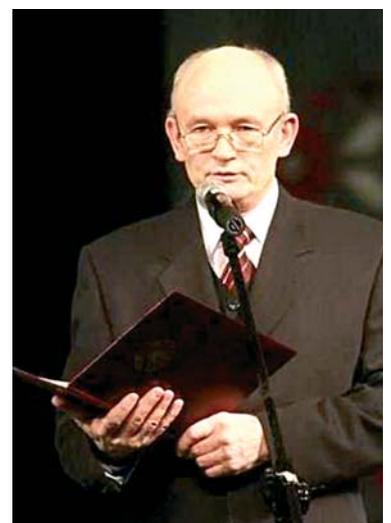
Ян Сычэўскі просіць не гаварыць і не пісаць: “беларуская дыяспара ў Польшчы”. А тым больш: “этнічная меншасць”. Бо, удакладняе, беларусы ў зямлю Беласточчыны даўно і моцна ўраслі родавымі каранямі, і здаўна былі там гаспадарамі. “Якая ж мы дыяспара ці меншасць, калі нашы продкі-

беларусы жылі на Беласточчыне спрадвеку?” — помніцца, аргументаваў сваю пазіцыю Ян Янавіч на першым пасяджэнні Кансультацыйнага савета кіраўнікоў грамадскіх арганізацый суайчыннікаў, якія пражываюць за мяжой. Праходзіла пасяджэнне ўрачыста, у будынку Нацыянальнай бібліятэкі. І размова пра справы беларусаў за межамі ішла глыбока, на высокім

дзяржаўным узроўні. Ян Янавіч ахвотна дзяліўся досведам працы Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польшчы, галоўнае праўленне якога ён доўгі час узначальвае. У прыватнасці, шырокі розгалас мае Агульнапольскі фест “Беларуская песня”. Год таму падрабязна пра справы беларусаў Польшчы расказвала і наша газета — як вуснамі самога Яна Сычэўс-

кага ў гэтым “Прыгожым спевам поўніцца душа”, так і Валерыя Шмата, кіраўніка гурта “Беларусы”, які хараха выступаў на мінулагоднім фэсце ў Беластоку.

Ян Сычэўскі быў сярод дэлегатаў з замежжа на IV Усебеларускім народным сходзе, ганаровым гасцем на Першым фестывалі мастацтваў беларусаў свету... → **Стар. 2**

Ян Сычэўскі — беларус з Польшчы

АДМЕТНАСЦЬ

Чужога гора не бывае

Амаль 30 работ юных мастакоў з Дзяржынска дэманструюцца на выставе ў Японіі

Лявон Целеш

Чвэрць стагоддзя адзяляюць па часе катастрофы на атамных станцыях Чаробыля і Фукусімы. Трагедыі сталі цяжкім выпрабаваннем як для беларускага, так і для японскага народаў. Летась дапамога Японіі прыйшла і з Мінска — горада-пабраціма Сендая: каля 30 японскіх дзяцей прайшлі аздараўленне на Беларусі. А нядаўна калектыў дзіцячай Школы мастацтваў горада Дзяржынска атрымаў запрашэнне прыняць удзел у праекце “Фукусіма — год пасля...”, ідэя якога належыць супрацоўніцы ЮНЕСКА спадарыні Музея Кемагай-Кагава. Выбар не выпадковы: адметныя работы юных дзяржынскіх мастакоў не раз прадстаўляліся на многіх міжнародных выставах, атрымалі шырокае прызнанне.

Прапанову стварыць малюнкi, прысвечаныя Чарнобылю і Фукусіме, вучні і педагогі ўспрынялі з разуменнем. Адбор работ для такойскай экспазіцыі правялі спачатку галандскія, а потым

японскія мастацтвазнаўцы. І вось у Японіі дэманструюцца 27 работ з Дзяржынска, удзельнічаюць у ёй і выхаванцы Барысаўскай мастацкай школы. Па сутнасці, выстава стала своеасаблівым мосцікам спагады і дружбы паміж беларускімі і японскімі равеснікамі. Дарэчы, і ў выставачнай зале Дзяржынскага краянаўча-гістарычнага музея зроблена выстава “Чарно-

быль — Фукусіма” — з высокакасных фотаздымкаў работ, якія паехалі ў Японію. Дэманстраваліся і ранейшыя работы выхаванцаў школы, прысвечаныя чарнобыльскай тэматыцы, якія пабывалі летась на выставе ў Амстэрдаме.

Як ішла праца над праектам? Юныя мастакі пад кіраўніцтвам педагогаў, а гэта Уладзімір Шчарбін, Уладзімір Хачатуран і Іры-

Алёна Папраўка назвала свой малюнак “Жыццё”

ны Дарашэвіч, знаёміліся з культурай Японіі. Асаблівая ўвага была да архітэктуры, керамікі, выяўленчага мастацтва. Таму японскія матывы і відавочныя ў шэрагу работ, пераважна жыццесцвярдальных і аптымістычных па змесце. Беларусы ведаюць: нягледзячы на цяжкасці, усялякую бяду можна пераадолець, важна толькі трымацца разам. Усе работы юных мастакоў

заслужваюць увагі. Сярод твораў, якія дэманструюцца ў Японіі, малюнкi “Чужога гора не бывае” Данілы Рабцава, “Іерогліф “Жыццё” Валерыя Букіна, “Адна бяда на ўсіх” Таццяны Сальнікавай, “Тры японкі” Алены Александровіч, “Дух Фукусімы” Яна Макарыча, “Ікебана. Фукусіма” Аліны Карніцкай, “Плод Чарнобыля” Крысціны Жаковіч і іншыя. Паехалі ў Японію і плакаты “Чарнобыльская вшніа” Вольгі Налеткі, “Чарнобыльскі монстр” Уладзіміра Баранава, “26. 04. 1986 г.” Максіма Маркачэўскага, “Адраджэнне” Віктара Паплаўскага. А пано “Экалогія”, прадстаўленае на выставе, дзевяць вучняў школы зрабілі сумесна.

Творы юных беларускіх мастакоў, прадстаўленыя на выставе ў Японіі, дораць надзею і аптымізм тым, хто жыве за тысячы кіламетраў ад Беларусі. Арганізатары такойскай выставы плануюць яшчэ выдаць паштоўкі з выявамі работ дзяржынскіх і барысаўскіх мастакоў, а сродкі ад продажу пойдучь на дабрачынныя мэты.

Юныя мастакі з Дзяржынска — удзельнікі праекта “Фукусіма — год пасля...”

ЗЕМЛЯКІ

Пад яскравымі зоркамі Бацькаўшчыны

Дзякуючы намаганням Уладзіміра Астапука ў Сочы нядаўна адкрыўся Музей беларускай культуры, а ў тамтэйшай суполцы “Белая Русь” шмат моладзі, якая цікавіцца родавымі каранямі

Кацярына Мядзведская

Уладзімір Астапук — наш зямляк з Сочы. Навуковец, прадпрымальнік, кіраўнік беларускай абшчыны “Белая Русь”. З дзяцінства, прызнаецца, быў заварожаны сілай і прыгажосцю лесу. Праводзіў у ім цэлыя дні. Любіў слухаць гоман дрэў, хавацца летам ад спякоты ў прахалодным ценю галін, збіраць грыбы і ягады. Захапленне прыродай яму перадалося, відаць, у спадчыну ад дзеда, які быў ляснічым і ставіўся да ўсяго жывога з вялікай пашанай. А яшчэ лес пакарыў ягонае сэрца, бадай, таму, што нарадзіўся Уладзімір Іванавіч у лясным краі, у вялікай вёсцы Сварынэ Драгічынскага раёна Брэстчыны. Рос сярод бязмежных гаёў і бароў. Таму і прафесію выбраў адпаведную: стаў экалагам.

Пасля заканчэння Львоўскага лесатэхнічнага

інстытута працаваў галоўным ляснічым у адной з сочынскіх лесагаспадарак. “Калі прыехаў у Сочы ў 1978 годзе, думаў, трапіў у зямны рай, — згадвае Уладзімір Астапук. — Там столькі экзатыкі! Калісьці, у канцы 30-х, у тыя мясціны было ўкладзена шмат сродкаў. І з невялікага гарадка Сочы пераўтварыліся ў першакласны курорт”.

Пасля паспяховай абароны кандыдацкай дысертацыі ў Маскоўскім дзяржуніверсітэце Уладзімір Іванавіч стаў намеснікам дырэктара Сочынскага нацыянальнага парка, узначаліў каманду навуковых супрацоўнікаў, пісаў артыкулы. Аднак заўсёды займаўся і любімай справай — лесам. З часам вучоны стварыў дзве прыватныя фірмы. Адна з іх, “Віеці”, займаецца экапраектамі і ландшафтным дызајнам. Працуюць у ёй сапраўдныя

прафесіяналы: акадэмікі, дактары навук. Уладзімір Астапук не без гонару прызнаецца, што па якасці праектаў фірма “Віеці” — адна з лепшых у Расіі. Другая ж займаецца будаўніцтвам дарог. “Здараецца, праекты дарог не заўсёды адпавядаюць экалагічным патрабаванням, мы звяртаем на тое ўвагу забудоўшчыкаў і мясцовых улад, іх пераробліваюць, — растлумачвае Уладзімір Іванавіч. — Да справы ставімся вельмі адказна, таму, пэўна, і заказчыкаў у нас хапае”.

А яшчэ Уладзімір Іванавіч — сапраўдны лідар беларускай абшчыны ў Сочы. Доўга выношваў ідэю аб стварэнні трэцяга прадпрыемства, якое б займалася толькі беларускай тэматыкай. І нарэшце ў 2010 годзе на прыватным участку, у драўляным доме, які ён сам пабудаваў, адкрыўся Музей беларускай культуры. Туды

пацягнуліся людзі, і што адметна — моладзь! Музей стаў месцам сустрэч і для сяброў суполкі “Белая Русь”, якая з’явілася ў горадзе

пераехалі туды па прапанове ўладаў царскай Расіі асвойваць новыя землі.

У абшчыне, расказвае Уладзімір Астапук, добра

Ул. Астапук (у цэнтры) з калегамі па суполцы

яшчэ ў 1994 годзе. Дарэчы, амаль усе актывісты суполкі — беларусы ў другім ці трэцім пакаленні. Цікава, што непадалёк ад Сочы, у Аібгу, па гэты час ёсць сем пасёлкаў, у якіх жывуць нашчадкі перасяленцаў з Магілёўскай губерні. Іх продкі

наладжана праца з пенсіянерамі, ёсць клубы жанчын і дзелавых людзей. Землякі збіраюцца часта, разам адзначаюць Новы год, Купалле, Каляды... Кіраўніца суполкі радуе, што на сустрэчы прыходзіць шмат хлопцаў і дзяўчат, якія вель-

ВЕСТКИ

Родныя людзі

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Зрэшты, гэта толькі бачны бок вялікай грамадскай працы, скіраванай на развіццё беларускай культуры, якой не адзін дзясятак гадоў аддае сілы і веды добра вядомы і ў Беларусі, і за яе межамі юбіляр. “Ваша імкненне быць беларусам і за межамі сваёй Айчыны заслугоўвае самай глыбокай павагі. Перакананы, што вашы намаганні і ў далейшым будучы накіраваны на выкаародныя мэты, — адзначыў у сваім віншаванні Прэзідэнт. — Рэспубліка Беларусь зробіць усё, каб беларусы замежжа адчувалі любоў і падтрымку Радзімы”. Аляксандр Лукашэнка пажадаў юбіляру здароўя і энергіі, аптымізму і дабрабыту, поспехаў ва ўсіх справах.

Варта нагадаць, што Ян Сычэўскі родам з вёскі Стрыкі Бельска-Падляскага павета Беластоцкага ваяводства. Педагог па адукацыі: у 1955 годзе закончыў Педагагічны ліцэй у Бельску-Падляшскім, а пазней і педфакультэт Гданьскага ўніверсітэта. Доўгі час працаваў выкладчыкам ў Беластоцкім політэхнічным інстытуце, дзе вёў заняткі па псіхалогіі і сацыялогіі працы, педадукацыі студэнтаў і маладых супрацоўнікаў інстытута. Ён аўтар шэрагу навуковых прац у галіне педагогікі ВНУ. Ян Янавіч плённа займаецца грамадска-культурнай дзейнасцю, неаднаразова выбіраўся на кіруючыя пасады ў Беларускай грамадска-культурным таварыстве, галоўнае праўленне якога ўзначальвае. Быў дэпутатам сейма Рэчы Паспалітай III склікання, узначаро-джаны многімі польскімі адзнакамі, а таксама медалём Францыска Скарыны Рэспублікі Беларусь.

СПАДЧЫНА

Надзеіныя сховы

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

У музеі сабрана і адна з самых вялікіх і поўных калекцый народнага касцюма і традыцыйнага тэкстылю. Па сутнасці, ёсць практычна ўсе строі, зафіксаваныя этнографамі і мастацтвазнаўцамі на тэрыторыі Беларусі. Калекцыя ўнікальная. Доўга і з цікавасцю ўсе разглядаюць ручнікі, абрусы, паясы, пакрывалы і многія іншыя рэчы, якія звычайна аздабляюць беларускае жылло, выкарыстоўваюцца пад час сакральных абрадаў. Захоўваюцца ў музеі і два сапраўдныя сьліцкія паясы. Першы, вытворчасці Слуцкай мануфактуры канца XVIII стагоддзя, быў знойдзены ў закрытым касцёле мястэчка Глыбокае на Віцебшчыне. Другі з’явіўся дзякуючы навукоўцу, пісьменніку Адаму Мальдзісу і яго добраму сябру, нашчадку княжацкага роду Анджэю Цеханавецкаму, які цяпер жыве ў Лондане. Апошні купіў там на аўкцыёне сьліцкі пояс і гатовы быў перадаць яго ў дар музею, але паўстала пытанне: каму перавезці каштоўнасць праз мяжу? Для гэтага спецыяльна ў Лондан у 1989 годзе і выправіўся Адам Восіпавіч. Вяртанне паяса на радзіму прайшло паспяхова.

“Гальшанскі дэтэктыў”

Ёсць у музеі яшчэ адзін унікальны экспанат: мармуровы надмагіллі Паўла Сапегі і трох яго жонак. Яны трапілі ў музей са знакамитага мястэчка Гальшаны Ашмянскага раёна, з касцёла Святога Яна. Даследчыкі сцвярджаюць: касцёл быў узведзены на пачатку XVI стагоддзя, пазней прыстасаваны пад кальвінскі збор, а ў 1618 годзе перабудаваны па фундацыі тагачаснага ўладара мястэчка Паўла Сапегі для манахаў-францысканаў, якіх ён запрасіў да сябе і заснаваў для

іх кляштар. “У капліцы правага нефа касцёла знаходзілася надмагілле Паўла Сапегі і трох яго жонак — выдатныя творы рэнесансавай скульптуры, якія ўстанавіла чацвёртая жонка магната і якія знаходзіліся там да 70-х гадоў”, — піша даследчык беларускай мінуўшчыны Анатоль Кулагін.

А што было далей? У атэістычны час пра каштоўнасці не згадвалі, пакуль імі не зацікавіліся суседзі-літоўцы. Была пагроза, што надмагіллі вывезуць з Беларусі, але пра тайныя планы стала вядома ў Акадэміі навук. “Усё адбывалася ў выхадныя дні, і разлічваць на дзяржфінансаванне выратавальнай аперацыі было немагчыма, — расказвае далей пра “гальшанскі дэтэктыў” 1978 года навуковец А.Кулагін. — Тады супрацоўнікі Акадэміі навук скі-

нуліся, хто колькі мог, нанялі грузавую машыну. У касцёле ўзрвалі пастамент і пад пакрывам ночы вывезлі “мрамарнага” Сапегу з жонкамі ў Мінск”.

Адмеціны часоў атэізму ёсць амаль на ўсіх выратаваных скульптурах — у іх адколаты рукі, ногі, адна і зусім без твару... Але вось некалькі гадоў таму ў Дзень музей адбыўся амаль чуд. У Музей старажытнабеларускай культуры, расказваюць яго супрацоўнікі, прыйшоў мінскі мастак з велізарнай скрынкай. І ведаецца, што ў ёй было? Адбітыя варварамі кавалачкі надмагілляў! Іх, аказваецца, мастакі падабралі непадалёк ад касцёла пад час сваіх паездак у Гальшаны. Навукоўцы спадзяюцца, што ім часткова ўдасца аднавіць унікальныя мармуровыя статуі.

У музейнай калекцыі ёсць народныя строі з розных рэгіёнаў Беларусі

Вярнуцца, каб помніць

Прызнацца, гэты акадэмічны музей пакідаеш з нейкім дзіўным адчуваннем спакою. Яно і зразумела: музей стаў надзейным сховам для тысяч нямых сведкаў беларускай мінуўшчыны. Пагадзіцеся, гэта ж так важна,

калі дарагая табе, тваім блізкім рэч трапляе ў надзейныя рукі — яе ўжо не выкінуць на сметнік, яна не згніе недзе пад плотам... Падумалася: а многія ж з нашых суайчыннікаў, якія апынуліся за мяжой, таксама маюць на гарышчах, у падстрэшках бацькоўскіх хат нейкія адметныя рэчы. Прычым яны, тыя творы народнага мастацтва, можа, і не прыжывуцца ўжо ў сціснутай прасторы сучасных гарадскіх кватэр, а для Музея старажытнабеларускай культуры стануць каштоўным набыткам. Скажам, адметная прасніца матулі з дядулінай разьбой, яе кросны, стары размаляваны куфар, калаўрот...

Цёпла пасля наведвання музея на душы яшчэ і таму, што кожны экспанат — хай гэта будзе археалагічная знаходка, народны касцюм, абрус ці даматканнае пакрывала — усё прасякнута там нейкай аўрай дабрыні. Пэўна, рэчы і сапраўды памятаюць пяшчоту рук нашых продкаў. І хочацца яшчэ раз туды вярнуцца, каб яшчэ раз сустрэцца з мінулым. І парадніцца душой з тымі, хто некалі імкнуўся жыць па законах дабрыні, прыносіць у штодзённы побыт лад, гармонію, прыгажосць.

Такі маленькі даматканы паясок — а як упрыгожвае сялянскае ўбранне

ТЭРЫТОРЫЯ ДУШЫ

Ён пайшоў у цішыню...

Пісьменнік Янка Сіпакоў зрабіў для Оршы салідны падарунак: перадаў сваю бібліятэку, у якой каля 15 тысяч тамоў. На жаль, кнігі выпраўляюцца ў родны Івану Данілавічу горад ужо без іх ранейшага гаспадара...

Іван Ждановіч

Набіраю ў інтэрнэцкім пошукавіку па-беларуску “Янка Сіпакоў” — і высечваюцца словы-падказкі: вершы, біяграфія, балады, рэферат, фота, прытчы, “Веча славянскіх балад”, “Тыя, што ідуць”... Як бачна, плён працы таленавітага майстра слова, які летась адзначыў 75-я ўгодкі і ў хуткім часе пайшоў з жыцця, запатрабаваны карыстальнікамі ў сусветнай павуціне.

А зрабіць Іван Данілавіч паспеў і сапраўды шмат. “Гэта ўнікальная асоба не толькі па колькасці напісаных кніжак, якіх выйшла ажно 55, але і па іх якасці, разнастайнасці, — лічыць Зіновій Прыгодзіч, пісьменнік, галоўны рэдактар часопіса “Гаспадыня” і даўні сябар Янкі Сіпакова. — Іван Данілавіч асабліва ганарыўся, што кожная яго кніга прыходзіла да чытача гэткай “новай незнаёмкай” па змес-

це і па форме. Я добра ведаю яго творчасць і магу сцвярджаць: ён ні разу не паўтарыўся нават у вершы. І заўсёды ішоў у творчасці, як кажучы, па цаліку, непратаптанымі сцежкамі. Ён, бадай, адзіны беларускі пісьменнік, які выкарыстаў усю палітру, усе жанры мастацкага слова, літаратурных сродкаў”.

Мне таксама пашанцавала не адзін год працаваць побач, у рэдакцыі часопіса “Беларусь”, з Іванам Данілавічам — мудрым, сціплым і вельмі працавітым чалавекам. Тады, у канцы тысячагоддзя старога і на пачатку новага, ён рыхтаваў у кожны нумар часопіса цыкл абразкоў пра нашу мову, ежу, песні, абрады — пра ўсё адметнае, чым моцна ганарыцца беларусы. Працуючы літкансультантам ужо ў часопісе “Гаспадыня”, паспеў сабраць тыя скарбы ў адну кнігу “Зялёны лісток на планеце Зямля”, якую Зіновій Прыгодзіч слухна называе гімнам Беларусі. Яна, а

таксама раман у апавяданнях “Зубрэвіцкая сага” (прывечаны малой радзіме, роднай вёсцы Зубрэвічы на Аршаншчыне і яе жыхарам),

Пісьменнік Янка Сіпакоў

зборнік мужчынскіх апавяданняў (новы жанр!) “Малады вецер” і правяданне зборніка “Веча сла-

вянскіх балад” (за яго ў свой час пісьменнік атрымаў Дзяржаўную прэмію БССР імя Янкі Купалы) выйшлі незадоўга да яго сыходу ў Вечнасць.

“Хто ваш самы блізкі сябар?”, — запытаў у яго нека журналіст пад час інтэрв’ю. І пачуў у адказ: “Цішыня. Бо шум ды гам — мае непрыяцелі. Не ўваходжу ні ў якія тусоўкі. бо яны — таксама шум”. Калі так, то можна сказаць, што Іван Данілавіч сышоў у гошці да вялікага свайго сябра — Цішыні.

Незадоўга да таго, як летась 10 сакавіка закончыўся яго зямны шлях, Янка Сіпакоў прапанаваў землякам з Оршы перадаць у дар вялізную бібліятэку. У ёй амаль 15 тысяч тамоў. Першыя тысячы кніг перавезены ў Оршу, цэнтральная гарадская бібліятэка імя А. Пушкіна прымае падарунак, пад яго рыхтуецца асобная чытальня зала “Бібліятэка Янкі Сіпакова”. На нядаўняй вечарыне памяці

Янкі Сіпакова ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры паэт Павел Саковіч, родам таксама з Аршаншчыны, згадваў пра іх апошнюю паездку ў Оршу, Зубрэвічы, цёплую сустрэчу ў бібліятэцы з чытачамі. І Зіновій Прыгодзіч радуецца, што тая паездка ўдалася: “Мы даўно збіраліся ў родныя мясціны сябра. Летась у канцы студзеня яго запрасіла бібліятэка на сустрэчу, і мы ўтрох на маёй машыне адправіліся ў тое, як аказалася, апошняе для Івана Данілавіча падарожжа. Была цудоўная сустрэча ў Оршы, Янка вяртаўся ўсцешаны і расчулены. А потым яшчэ паказаў, усе ў снезе тады былі, родныя яму Зубрэвічы... І тую хату, у якой ён кожнае лета жыў, касіў траву на сядзібе, гутарыў з землякамі...”

Застаецца дадаць, што многія творы Янкі Сіпакова перакладзены на іншыя мовы свету. Ды і сам ён нямала папрацаваў як перакладчык.

ЭКСПАЗІЦЫ

Выразныя малюнкі мінулага

Што было модным у канцы 40-х, у 50-х гадах мінулага стагоддзя? Пра гэта можна даведацца на незвычайнай выставе, разгорнутай у Беларускаму дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

Кацярына Мядзведская

Юная наведвальніца выставы “Пасляваенная вясна” Насця Барысава, калі разглядала экспанаты стэндаў, неаднойчы радасна торгала маці за руку і шапталі: “Паглядзі, такія ж расчоска, сумачка, капялюшык ёсць і ў бабулі!” Сапраўды, многія з прадметаў жаночага адзення і аксесуараў былі настолькі знаёмыя, што міжволі перад вачамі ўзнікалі малюнкі з мінулага. Успомнілася, як некалі і мая бабуля накручвала валасы на паравыя бігудзі, фарбавала вейкі тушшу з плоскай пластыкавай баначкі, а перад святамі даставала з драўлянай скрынкі ўпрыгажэнні: бурштынавыя пацеркі, завушніцы і абавязкова — брошку. А накрахмаленыя жабо і манішкі? Дзе ж іх цяпер яшчэ знойдзеш, як не ў старых бабуліных куфрах!

У экспазіцыі, разгорнутай у Беларускаму дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, больш за 600 прадметаў адзення і модных аксесуараў пасляваеннага перыяду. Гэта прадметы з фондавых калекцый музея, а таксама рэчы з сямейных архіваў мінчан, жыхароў і іншых гарадоў краіны.

ВЕСНАВЫ НАСТРОЙ

Замілаванне ад нечаканых сустрэч

Людміла Малей

Заўсёды разам з першымі пралескамі ў нашых краях з’яўляюцца і матылі. Чакаючы сапраўднага цяпла, шмат хто прыйшоў днямі паглядзець і на жывых трапічных матылькоў з Паўднёва-Усходняй Азіі, Аўстраліі, Паўднёвай і Цэнтральнай Амерыкі. Выстава ладзілася ў ДOME-музеі І з’езда РСДРП — гэты будынак на беразе Свіслачы цяпер, як вядома, з’яўляецца філіялам Нацыянальнага гістарычнага музея.

Легкакрылыя госці з тропікаў, а іх там тысячы, уражаюць і вялікімі памерамі, і больш стракатай, чым у нашых крапіўніц ды лімонніц, афарбоўкай. Увогуле ж,

Музейная экспазіцыя вяртае ў мінулае

Як паведаміла арганізатар выставы Ганна Емялёва, гэта ўжо не першы падобны праект. Раней, напрыклад, там ладзіліся выставы старых цацак і школьнага адзення савецкіх часоў. Адметная і цяперашняя экспазіцыя ў тым, што ўсе яе экспанаты — сведкі, бадай, самага нялёгкага перыяду жыцця краіны, пасляваеннага. І менавіта дзякуючы, здавалася б, такім непрыкметным дробязям жанчыны і ў той час былі прыгожымі, прывабнымі, элегантнымі.

Шмат могуць расказаць рэчы пра сваіх уладальніц, шмат сямейных гісторый і паданняў захоўваюць... Напрыклад, дачка Таццяны Рыгораўны Янчанкі Тамара ўзгадвае, што любімая мамі-

на сукенка з цёмна-зялёнага саціна і аксаміта была набыта ў маі 1945 года ў жонкі аднаго палкоўніка. “Мама апранала яе толькі на святы і ўрачыстасці. Пасля насіла сукенку і я”, — усміхаецца Тамара Шалюбская. А вайсковец Аляксей Мікалаевіч Кананыхін прывёз жонцы, Раісе Міхайлаўне, у падарунак маленькую сумачку з замшы. “Бацька заўсёды прывозіў маме з камандзіровак прыгожыя рэчы, — расказвае іх дачка, Валянціна Цімафеева. — Ён усё жыццё яе песьціў, таму што памятаў: калі каханая выходзіла замуж, у яе была толькі адна паркалёвая сукенка...”

Дарэчы, выходзілі замуж нашы бабулі ў 40-60-х гадах мінулага стагоддзя зусім не

ў доўгіх бялюжых сукенках. Гэты стэратып склаўся пазней, у 70-х. Мяркуючы па экспанатах з выставы, даўжыня вясельнага строю была... пару сантыметраў вышэй ці ніжэй калена. І колеры сукенак розныя, нават ружовыя і блакітныя. А колькі было ў той час заколак, брошак, пацерак, пальчатак і нават панчохаў — вочы разбягаюцца ад багацця выбару тагачасных нявест.

Вобраз пасляваеннай модніцы, між іншым, на выставе можна было не толькі пабачыць, але і адчуць. У паветры лунаў лёгкі водар мінулага “Чырвоная Масква”. Уявіце сабе, у многіх яшчэ захаваліся бутэлькі ад легендарнага парфума! А нехта нават прынёс і сувенірныя флаконы ад адкалона “Крэмель”, якія служылі доўгі час і ўпрыгажэннем сціпрых інтэр’ераў пасляваенных кватэр.

Колькі асацыяцый выклікаюць старыя рэчы! Яны — і каштоўныя падарункі, і рамантычныя прызнанні... Не выпадкова, што прадметы з мінулага становяцца сямейнымі рэліквіямі, якія беражліва захоўваюць дзеці і ўнукі: як памяць пра бабуль і дядуль, гісторыю іх жыцця.

Упершыню пабачыць бусла ў палёце — на шчасце!

НАРОДНЫ КАЛЯНДАР

Сонца грэе і зямля прэе

Рэгіна Гамзавіч

На Благовешчанне вясну гукаюць, цяпло сустракаюць

Першага красавіка святкуюцца Дар’я Вясення. Як і ў многіх іншых краінах, у Беларусі ў першы дзень гэтага месяца падманваюць адзін аднаго. Свята так і завецца — Дзень смеху. Аднак мала хто ведае, што звычай паходзіць ад старажытных вераванняў: у гэты час, казалі, прачынаецца дамавік (хатнік), і яго трэба падманваць — пэўна, ён сам любіць гульні і розыгрышы.

Тыдзень перад праваслаўнай Вербніцай мае цікавую назву: Пахвальны. У гэты час нават дзікая качка знесенымі яйкамі быццам бы хваліцца, а жанчына новым адзеннем, зробленым уласнымі рукамі за зіму для ўсёй сям’і.

4 красавіка “Васіль Сонечнік ледзяшы са стрэх здымае”, а 6-га — Камедзіца: мядзведзь прачынаецца і выходзіць з бярологі.

Таму ў гэты дзень на Бягомельшчыне, напрыклад, праводзілі пэўны рытуал усёй сям’ёй: на абед гатавалі гарохавыя вядомыя і нядаўна адкрытыя, атрутныя матылі і матылі-падарожнікі... Сярод іх шмат гэтак званых ветразнікоў, сярод якіх найпрыгажэйшы ветразнік Румянцава (Papilio rumanzovia) з дзівоснай гірляндай яркіх малінавых мазкоў на крылах. Матылёк, аказваецца, названы ў гонар графа Мікалая Румянцава (1754-1826), расійскага дзяржаўнага дзеяча, які пакінуў па сабе добрую памяць і ў беларускім Гомелі.

Стракаты цуд на апельсіне

было пабачыць, напрыклад, як лопаецца паспелая лялечка і адтуль, мокрым змятым клубочкам, выходзіць матылёк. Праз гадзіну-другую стварэнне выпроствае крыльцы і пачынае палёт. Часам прыгажуні сядалі на галаву, руку ці плячо наведвальніка выставы, выклікаючы ўсеагульную радасць і захапленне. Можна было і пакарміць матылькоў фруктовым сокам.

Дзённыя і начныя, даўно

каў краю родавым татэмам быў мядзведзь.

7 красавіка — Благовешчанне ў праваслаўных. У гэты час прачынаецца зямля, прылягаюць, буслы, якіх паўсюдна з радасцю сустракаюць. Напрыклад, у Драгічынскім і Іванаўскім раёнах Брэстчыны і сёння галёпы пякуць, або бусловыя лапы. Гэта — спецыяльнае печыва, з якім выходзіць на вуліцу і гукаюць: “Бусько, бусько, на тобі галёпу, а дай мэні жыта копу!” або “Бусел, бусел, клека тун, узяў бабу за каўтун!”. Старыя, калі першы раз пабачаць бусла ў палёце, радуюцца: ёсць прыкмета, што тады цэлы год чалявек будзе здаровым і бадзёрым. А калі ж стаячага — будучы ногі балець. Раней менавіта ў гэты дзень у Беларусі “загуквалі вясну”, а вось на Пасожжы, на Гомельшчыне ўжо пачыналі вадзіць карагоды — спраўлялі старажытныя абрады Ваджэння стралы.

Пасля Благовешчання пачыналі засеўкі. Спраўлялі ў гэтую пару і абрад Жаныцьбы коміна — апошняе запальванне святла ў хаце. Раней, як вядома, для асвятлення выкарыстоўваўся агонь лучыны, дым ад якой выходзіў у комін. Дарэчы, абрад Жаныцьбы коміна раней беларусы спраўлялі двойчы на год — увосень, пасля засевак у верасні, і ўвесну: звычайна на Фаміным тыдні пасля Вялікадня. Атрымліваецца, што менавіта гэты абрад і пазначаў пару, калі жанчыны па вечарах пралі кудзелю, ткалі палотны, шылі адзенне і займаліся вышываннем.